Agrīnā otrās baltu valodas mācīšana: semantiskās paralēles

Early second Baltic language teaching: semantic parallels

Regīna Kvašīte

Šauļu Universitāte, Sociālo, humanitāro zinātņu un mākslu fakultāte

Lietuviešu valodniecības, literatūras un komunikācijas katedra

P. Višinskio g. 38, Šiauliai LT-76352, Lietuva

E-pasts: kvasyte@hu.su.lt

Nepieciešamība lietuviešiem prast (mācīties) latviešu valodu un latviešiem – lietuviešu valodu ir plaši atzīta, īpaši bieži par to runā neoficiālā līmenī, taču realizēšana ierobežota dažādu iemeslu dēļ. To īstenot varētu palīdzēt dažādi reģionālo institūciju projekti, kuros paredzēta arī valodas mācīšana. Rakstā aplūkots pirmsskolas mācību iestāžu sadarbības projekts, kā arī šī projekta dalībnieku sagatavotā un izdotā mācību līdzekļa materiāli. Pētījuma mērķis – analizēt lietuviešu un latviešu valodas leksiski semantiskās līdzības un atšķirības, kas jāņem vērā, mācot pirmsskolas vecuma bērniem otro baltu valodu Lietuvas un Latvijas pierobežā.

Pedagogu uzdevums ir pārdomāti izvēlēties valodas līdzekļus, lai šī vecuma bērnus nepārslogotu ar pārāk lielu izteiksmes dažādību, bet iemācītu sazināties radniecīgajā valodā. Viens no piemērotākajiem mācīšanas veidiem ir rotaļnodarbības, kas rada bērnos motivāciju, rosina viņu radošumu. Konstatēts, ka agrīnā otrās baltu valodas mācīšana pierobežā var dot pozitīvus rezultātus, ja notiek kompleksi – gan iesaistot vecākus un vietējās kopienas, gan rīkojot apmaiņas braucienus, kopīgas nometnes u. tml.

Atslēgvārdi: latviešu valoda; lietuviešu valoda; agrīnā svešvalodas mācīšana; rotaļnodarbības; leksiski semantiskā analīze.

Ievads

Latvijas–Lietuvas pārrobežu sadarbības programmas projektu *Latvijas–Lietuvas pierobežas reģiona pirmsskolas mācību iestāžu sadarbības sistēmas radīšana* (liet. *Latvijos–Lietuvos pasienio regiono ikimokyklinio ugdymo įstaigų bendradarbiavimo sistemų sukūrimas*) 2010.–2011. g. īstenoja divi pierobežas

bērnudārzi – Pakrojas rajona Žeimeles (liet. *Žeimelis*)¹ bērnudārzs *Ažuoliukas* un Bauskas rajona Rundāles novada bērnudārzs *Mārupķite*². Viens no daudzajiem projektā paredzētajiem uzdevumiem bija saistīts ar pirmsskolas vecuma bērnu izglītošanu, resp. otrās baltu valodas mācīšanu. Runājot par pierobežu, kur daudzi iedzīvotāji kaut minimāli prot kaimiņvalsts valodu, precīzāk būtu lietot terminu *otrā valoda*, taču definīcijas latviešu valodas nozaru terminu vārdnīcās to darīt neļauj, jo tā tiek saukta „[k]ādas valsts sabiedrības vairākuma (majoritātes) valoda, ko lieto kā sazināšanās līdzekli (valsts valodu) attiecīgajā valstī un ko mācās, apgūst un lieto minoritātes pārstāvis, kuram tā nav dzimtā valoda. Ne vienmēr tā ir otrā valoda apguves secīguma ziņā” (Skujiņa et al. 2000, 115) vai „[k]ādā valstī oficiāli lietota valoda (valsts valoda) vai majoritātes valoda, ko apgūst un lieto minoritātes pārstāvji, kuriem tā nav dzimtā valoda; valoda, kuru secīgi apgūst pēc pirmās (dzimtās) valodas” (Skujiņa et al. 2011, 59). Oficiāli latviešu un lietuviešu valoda viena attiecībā pret otru ir svešvaloda, tomēr termins *svešvaloda* pētījuma ietvaros nav piemērots, jo attiecināms uz citām svešvalodām, piem., angļu, krievu, vācu, kuras pierobežas bērniem arī var tikt mācītas agrīnajā vecumā (sal. „otrās valodas situāciju nevar salīdzināt ar svešvalodas apguves situāciju” (Šalme 2011, 24–25)). Rakstā galvenokārt lietots termins *otrā baltu valoda*, kas raksturo situāciju no abu valodu pozīcijām. Šādu terminu izvēli daļēji balsta lietuviešu lingvodidaktikas terminoloģijā pieņemtais skatījums uz otro valodu (sal. *antroji kalba* „asmens kalba, kuriā jis moka ne taip gerai, kaip ↑*pirmąjā kalbą* ir (arba) kuri nėra ↑*gimtoji kalba* [...]” [personas valoda, kuru viņš prot ne tik labi kā pirmo valodu un (vai) kura nav dzimtā valoda]) (Ramonienė et al. 2012, 22–23).

Pētījuma mērķis – analizēt lietuviešu un latviešu valodas leksiski semantiskās līdzības un atšķirības, kas jāņem vērā, mācot pirmsskolas vecuma bērniem otro baltu valodu Lietuvas un Latvijas pierobežā. Avoti – Žeimeles un Rundāles pirmsskolas mācību iestāžu sadarbības projektā sagatavotā un izdotā mācību līdzekļa materiāli, kā arī citi valodu mācīšanas materiāli, un šī projekta

¹ Mazpilsētas nosaukums mūsdienu lietuviešu valodā ir *Žeimelis*, bet latvieši to tradicionāli mēdz saukt par *Žeimi*, kaut gan tuvāks lietuviskajam oriģinālam būtu atveidojums *Žeimele*. Kā apgalvo lietuviešu onomastikas pētnieks Aleksandrs Vanags (*Aleksandras Vanagas*), „[M]ūsdienu mazpilsētas vārda forma *Žeimelis*, šķiet, ir nedaudz vēlāka, sekundāra. Pēc A. Saļa datiem, vietējie cilvēki lietojuši tikai *Žeimys* [...]”. Pēc kara pilnībā nostiprinās *Žeimelis* – 1948. g. to rekomendēja „Lietuviešu valodas pareizrakstības vārdnīca” (forma *Žeimys* tajā dota iekavās), citi normatīvie izdevumi [...]. Isais vārda variants pirmoreiz pierakstīts 1500. g.” (Vanagas 1996, 300–301). Tādas vietvārda pārmaiņas cēlonis varēja būt latviešu valodas „sugasvārdi (Žeimele ir Latvijas pierobežā) *ziemeļi, ziemelis*. Turklāt izskaņa *-el-* Zemgales vietvārdiem vispār raksturīga” (Vanagas 1996, 301).

² Par šo projektu informācija ir atrodama gan Pakrojas pašvaldības mājaslapā (<http://www.pakruojis.lt/lit/Pakruojyje-aptarti-Latvijos-ir-Lietuvos-bendradarbiavimo-klausimai-/3297>; <http://www.pakruojis.lt/lit/Zeimelio-darzeliiu--Latvijos-parlamentaru-dovanos-ir-padeka-/3397>), gan atsevišķās publikācijās citās interneta vietnēs un presē (Koskienė 2012), arī konferenču materiālos (Kvashite 2011).

īstenošanas gaitā gūtā pieredze. Pētījums veikts, izmantojot sastatāmo un aprakstošo metodi.

1. Agrīnā baltu valodas mācīšana

Atšķirīgi viedokļi par agrīno valodas mācīšanu – tās derīgumu vai, tieši otrādi, kaitīgumu – ir pārstāvēti gan Latvijā, gan Lietuvā (Dabašinskienē, Garuckaite 2009), taču, piekrītot domai, ka dzimtā valoda (valodas didaktikā saukta par pirmo valodu³) „pamatos tiek apgūta līdz četru gadu vecumam, tās apguve turpinās visu mūžu” (Druviete 2000), nav šaubu, ka paralēli var tikt izmantota vai arī speciāli mācīta cita valoda. „Otru (trešo, ceturto utt.) valodu [...] papildus varam sākt mācīt jebkurā bērna vai pieaugušā dzīves posmā. Pašlaik atzīts, ka nav tāda kritiskā perioda (piem., otrais dzīves gads, skolas gaitu sākums, rakstītprasmes apguve), kad nebūtu vēlama citu valodu mācīšana. Turklāt ir apstiprinājies uzskats par agrīna vecuma priekšrocībām valodas apguvē. Smadzeņu metaboliskā aktivitāte visaugstākā ir 2–12 gadu vecumā, kad aktivitāti vēl nav zaudējušas arī valodas apguvi kontrolējošās sinapses. Tātad pašreizējā nostādne ir: līdz 10–12 gadu vecumam, cik vien iespējams, jāattīsta gan dzimtās valodas, gan citu valodu prasme” (Druviete 2000).

Sadarbības projektā tika sarīkots seminārs Žeimelē abu partneriestāžu darbiniekiem *Agrīnā svešvalodu mācīšana bērnudārzā*, kura mērķis – sagatavot abu Lietuvas un Latvijas pierobežas bērnudārzu audzinātājus (pedagogus), lai sāktu otrās baltu valodas agrīnās mācīšanas programmu. Šajā kontekstā vispirms svarīgi ir novērtēt citu svešvalodu, galvenokārt krievu un angļu, lomu mūsdienu Latvijas un Lietuvas valodas situācijā. Nav šaubu, ka vairums minēto bērnudārzu darbinieku prot krievu valodu, jo viņu vidējais vecums ir ap 40 gadiem (ka abu valstu jaunā paaudze krievu valodu prot vāji vai neprot nemaz, liecina dažādi novērojumi un pētījumi) un neformālā savstarpējā pieaugušo saziņā var notikt (un notiek) krievu valodā. Tāpēc viens no semināra, kā arī projekta kopumā, mērķiem – sagatavot pedagogus mācīt bērniem otro baltu valodu – cieši saistīts ar viņu pašu motivēšanu neizmantot trešo saziņas valodu (jaunā paaudze krievu valodas vietā acīmredzot izvēlētos angļu valodu). Žeimeles un Rundāles bērnudārzu pedagogi piedalījās metodiski praktiskajā seminārā, kura gaitā izkristalizējās nostādne, ka racionāli būtu pēc iespējas plašāk iesaistīt mācību procesā otrās valsts speciālistus (audzinātājus un pedagogus), kuri mācītu bērniem savu dzimto valodu. Taču arī pašu valsts pedagogiem aktīvi jāpiedalās šajā darbā.

Žeimeles bērnudārza audzinātājas lietuviešu un latviešu valodas mācīšanai sagatavoja un izdeva divvalodu mācību līdzekli *Pažink save ir savo*

³ Plašāk dažāda terminu traktējums šajā rakstā netiks aplūkots.

draugus. Iepazīsti sevi un savus draugus un tā pielikumu (Krūminienē, Motviekaitē 2010a un 2010b; sk. 1. att.), kuru var izmantot dažādas pierobežas mācību iestādes (gan bērnudārzi, gan skolas). Uzdevumu grāmatiņā aprakstītas komunikācijas situācijas, formulēti uzdevumi, kuru mērķis – iemācīt konkrētai situācijai nepieciešamos vārdus (šie vārdi vēlreiz uzsvērti sadaļā *Iegaumē*), kā arī sniegti tematiski abilstošu muzikālo un kustību rotaļu, spēļu apraksti⁴. Darbā ar bērniem pedagogiem varētu noderēt arī projekta *Lietuviešu un latviešu stundu cikls pierobežas reģionos* (liet. *Lietuvių ir latvių kalbų pamokų ciklas pasienio regionuose*)⁵ ietvaros izdotie palīg līdzekļi *Baltų kalbų pradžiamokslis. Baltų valodu ābece* (Vaisvalavičienē; Butkienē, Vaisvalavičienē), kā arī citi avoti, kas paredzēti lietuviešu un/vai latviešu valodas apguvei, piem., vārdnīcas⁶ (Balkevičs et al. 1995; Butkienē 1998; Butkus 2003).

1. attēls. Projektā izdotie mācību līdzekļi (Krūminienē, Motviekaitē 2010a un 2010b).

⁴ Mācību līdzekļi adresēti pedagogiem, tāpēc uzdevumu u. c. apraksti paredzēti pieaugušajiem, tikai reizēm iejūtoties bērna lomā.

⁵ Šādu projektu ar Lietuvas Republikas Ārlietu ministrijas atbalstu pierobežas skolās vairākos posmos īstenoja Vītāuta Dižā Universitātes (Kauņa) Letonikas centrs (plašāk par šo projektu sk. Lietuvas Ārlietu ministrijas darbības pārskatu (<https://www.urm.lt/default/lt/2006m-veiklos-ataskaita>), Lietuvas un Latvijas foruma asociācijas informāciju (<http://www.lt-lv-forum.org/19014/iniciat%C4%ABvas.html?arx=1>), arī <http://www.delfi.lt/news/daily/education/baltu-kalbu-pamokos-lietuvos-ir-latvijos-pasienyje.d?id=10702637> u. c.).

⁶ Abu virzienu divvalodu vārdnīcas ir pieejamas arī www.letonika.lv

2. Valodas materiāla analīze

Mācot kaimiņvalsts resp. otro baltu valodu, jāņem vērā vēsturiski izveidojusies valodu radniecība. Tieši latviešu un lietuviešu valodu tuvums izvirza prasību rūpīgi izvēlēties valodas materiālu. Šī prasība ir spēkā gan pedagogiem, kuri mācīs pirmsskolas vecuma (ne vien projektā iesaistītos) bērnus, gan tiem cilvēkiem, kuri jebkurā vecumā kā svešvalodu apgūs lietuviešu vai latviešu valodu. Mācību līdzeklī⁷ paredzēts, ka sevis un apkārtējās vides iepazīšana notiek vienlaikus abās valodās – bērns mācās nosaukt sevi, savus ģimenes locekļus, kā arī apkārt esošus priekšmetus u. tml. dzimtajā valodā un otrajā baltu valodā. Pedagogiem, kuri strādā ar bērniem, jāņem vērā semantiskās atsevišķu latviešu un lietuviešu valodas vārdu atšķirības, jādoma arī par teikumu uzbūvi vai sintaktisko konstrukciju izvēli, lai izteiktu dažādas attieksmes u. tml.

2.1. Semantikas atšķirības

Leksikā svarīgi ir izprast dažādu vārdšķiru vārdu semantiku un tās atšķirības⁸. Daļa semantiski neatbilstošu vārdu atrodami arī pētījuma avotā, jo nereti tie ir jāapgūst jau mācību sākumposmā (iekavās norādītas attiecīgās mācību līdzekļa lappuses). Piem., gan mācot valodu, gan sazinoties tajā, īpaša uzmanība jāpievērš atsevišķu lietvārdu semantikas atšķirībām:

- (1) latv. *spalva* – liet. *plunksna*, bet liet. *spalva* (izrunājot uzsvērta ir pēdējā zilbe) nozīmē ‘krāsa’ (sal. uzdevuma noteikumos lietotās darbības vārdu formas *nuspalvink* – *izkrāso*) (38; 46)
- (2) latv. *nauda* – liet. *pinigai*, bet liet. *nauda* (izrunājot uzsvērta ir pēdējā zilbe) nozīmē ‘labums’ (šis vārds ir aktuāls, iepazīstoties ar ikdienā svarīgām abu valstu reālijām, tostarp naudas vienībām⁹) (39)
- (3) latv. *skola* – liet. *mokykla*, bet liet. *skola* (jāņem vērā izrunas īpatnības: burta *o* izruna latviešu valodā un lietuviešu valodas uzsvars – šajā gadījumā uzsvērta ir pēdējā zilbe) nozīmē ‘parāds’

⁷ Par piemēru avotu izmantots galvenokārt šis mācību līdzeklis (tā pielikumā ir tikai zīmējumi), tāpēc, atsaucoties uz šo avotu, rakstā iekavās tiks lietoti tikai lappušu numuri (pie tiem piemēriem, kuri ir iekļauti šajā mācību līdzeklī). Raksta mērķis nav vērtēt mācību līdzekļa kvalitāti, jo tas ir pirmais tāda veida divvalodu izdevums, kura autores – bērnodarza audzinātājas. Ņemot par pamatu materiāla tematiku, uzmanība pievērsta galvenokārt latviešu un lietuviešu valodas leksiski semantiskajām paralēlēm.

⁸ Neliels pēc formas līdzīgu, bet pēc nozīmes atšķirīgu lietuviešu un latviešu vārdu kopums ir iekļauts Alvida Butkus (*Aloydas Butkus*) grāmatās *Mūsų broliai latviai* (1990) un *Latviai* (1995).

⁹ Laikā, kad uzdevumu grāmatīņa izdota, Latvijā nacionālā valūta bija lats, bet Lietuvā – lits. Pašreiz būtu jāpievērš uzmanība naudas vienības nosaukuma formu atšķirībām: latv. *eiro* – liet. *euras*.

- (4) liet. *debesis* – latv. *mākonis* (sal. latv. lietvārda *debess* daudzskaitļa forma *debesis*; jāņem vērā, ka atšķiras ne tikai nozīme, bet arī lietvārdu gramatiskā dzimte)
- (5) latv. *veikals* – liet. *parduotuvē*, bet liet. *veikalas* (atšķiras tikai galotne, taču tā ir raksturīga abu valodu vīriešu dzimtes lietvārdu atšķirība, turklāt atsevišķām lietuviešu valodas izloksnēm ir raksturīga galotņu īsināšana, tāpēc tieši Latvijas un Lietuvas pierobežas iedzīvotāju runā tā var nebūt būtiska pazīme) nozīmē ‘darbs, sacerējums, gara ražojums, gara produkts’ (Balkevičs et al. 1995, 569) (40)
- (6) latv. *burts* – liet. *raidē*, bet liet. *burtas* (atšķiras tikai galotne, taču tā ir raksturīga abu valodu vīriešu dzimtes lietvārdu atšķirība, turklāt atsevišķām lietuviešu valodas izloksnēm ir raksturīga galotņu īsināšana, tāpēc tieši Latvijas un Lietuvas pierobežas iedzīvotāju runā tā var nebūt būtiska pazīme) nozīmē ‘1. loze; 2. burvība’ (Balkevičs et al. 1995, 85)
- (7) latv. *tārps* – liet. *kirmelē*, *kirminas* (Butkus 2003, 715), bet liet. *tarpas* (vārda izruna ir ļoti tuva, atšķiras tikai ar lietuviešu valodas vīriešu dzimtes lietvārdiem raksturīgo galotni) nozīmē ‘starpa’ (Balkevičs et al. 1995, 520) (14)
- (8) latv. *peļķe* – liet. *bala*, *klanas* (Butkus 2003, 541), bet liet. *pelkē* (izruna nedaudz atšķiras, taču ne tik ļoti, lai, mācoties valodu, nevarētu šo vārdu nozīmes sajaukt) nozīmē ‘purvs’ (Balkevičs et al. 1995, 364)

Semantiskas atšķirības pastāv arī starp latviešu un lietuviešu valodas īpašības vārdiem (plašāk par šīs vārdšķiras semantikas atbilstēm sk. Trumpa 2010). Daži no tiem pieder pie pamatleksikas resp. ir aktuāli ikdienas saziņā, tāpēc ir jāapgūst jau valodas apguves sākumposmā, piem.:

- (9) latv. *jauns* – liet. *jaunas* (atšķiras tikai abu valodu īpašības vārdu galotnes nozīmē tikai ‘1. [t]āds, kam ir samērā neliels vecums [..]’ (Ceplītis, Stengrevica 4, 198), savukārt citas šī latviešu vārda nozīmes izsaka lietuviešu *naujas*, *šviežias* (par kartupeļiem) (Butkus 2003, 308)
- (10) latv. *skaists* – liet. *gražus* (Butkus 2003, 668), bet liet. *skaistus* atkarībā no konteksta var tulkot ‘1. košs, spilgts, skaidrs, gaišs; 2. godīgs, nevainīgs’ (Balkevičs et al. 1995, 446)
- (11) latv. *jautrs* – liet. *linksmas*, *smagus*, *gyvas* (Butkus 2003, 309) (sal. ‘liksms, jautrs, priecīgs, dzīvespriecīgs’ (Balkevičs et al. 1995, 268), bet liet. *jautrus* atkarībā no konteksta var tulkot ļoti dažādi: ‘1. jutīgs, jūtīgs, jūtēlīgs; 2. modrs, vērīgs, smalkjūtīgs, atsaucīgs’

(Balkevičs et al. 1995, 268) (sal. uzdevumu nosaukumu *Linksmoji saulutē/Jautrā saulīte* (25)¹⁰)

Latviešu un lietuviešu valodā sastopami ar semantiski atšķirīgi darbības vārdi, kuru mācīšanai jāpievērš īpaša uzmanība, turklāt pedagogiem ir jābūt gataviem, ka nereti to nozīmju atšķirības varētu izraisīt jautrību, īpaši bērniem), piem.:

- (12) latv. *dejo*t – liet. *šokti*, bet liet. *dejuoti* (divskanis *uo* lietuviešu valodā tiek attiecīgi pierakstīts, savukārt darbības vārdu nenoteiksmes rādītājs ir *-ti*) atkarībā no konteksta tulko ‘vaimanāt, vaidēt, stenēt, kunkstēt, gausties, žēloties’ (Balkevičs et al. 1995, 96) (ne mazāk dīvains lietuviešiem šķiet arī šīs saknes latviešu valodas lietvārds, jo tas sakrīt ar izsaukmes vārdu *deja* ‘diemžēl’ (izrunā, uzsverot pēdējo zilbi)
- (13) latv. *atbildēt* – liet. *atsakyti*, bet liet. *atbildēti* nozīmē ‘atnākt (atbraukt) ar troksni (rīboņu), atrībināt’ (Balkevičs et al. 1995, 52)
- (14) latv. *braukt* – liet. *važiuoti*, bet liet. *braukti* nozīmē ‘1. svītrot; 2. braucīt (*lapas, ogas*), slaucīt (*asaras, sviedrus*); 3. sukāt (*linus no pogaļām*); 4. kulstīt (*atspaļot linus*); 1. sar. ātri steigties’ (Balkevičs et al. 1995, 82) (varētu pieminēt arī līdzīgu, kaut gan neaktuālu pirmsskolas vecuma bērniem latviešu valodas darbības vārdu *važot* ‘[s]aistīt ar važu’ (Ceplītis, Stengrevica 1996, 331))

Īpaša uzmanība jāpievērš daudznozīmīgiem lietvārdiem un darbības vārdiem, lai nošķirtu to nozīmju atbilstmes otrā baltu valodā un vispirms iemācītu bērniem vajadzīgāko (piemērotāko) vai semantiski runas kontekstam atbilstošāko, piem.:

- (15) latv. *vārds* – liet. *vardas* kā personas vārds un *žodis* kā ‘valodas pamatvienība ..’ (Skujiņa et al. 2007, 436) (14; 21; 22; 42)
- (16) liet. *žaidīmas* – latv. *spēle* un *rotaļa* (sal. darbības vārdus *spēlēties* un *rotaļāties*, arī *rotaļnodarbība*) (16; 22; 33; 38; 45)
- (17) latv. *spēlēt* – liet. *groti* (*smuiku*) ‘spēlēt vijoli’ un *žai*sti (*krepšīnī*) ‘spēlēt basketbolu’ (sal. arī *spēlēties*)
- (18) latv. *lasīt* – liet. *skaityti* (*knyga*) ‘lasīt grāmatu’ un *rinkti* (*uogas*) ‘lasīt ogas’ (sal. latv. *skaitīt* – liet. *skaičiuoti*)

Daži iepriekš aplūkoti piemēri liecina: ja pieaugušais sāk mācīties valodu, viņam ir vēlēšanās un iespēja salīdzināt abu valodu formas, savukārt, mācot pirmsskolas vecuma bērnus, līdzības un atšķirības ir jā(pa)redz pedagogam.

¹⁰ Mācību līdzekli latviešu valodā konsekventi visos gadījumos lietots viens un tas pats īpašības vārds, piem., iegaumēšanai paredzēto vārdu sarakstā arī ir *linksmas* – *jautrs* (44).

2.2. Sinonīmu un deminutīvu izvēle

Lai atvieglotu valodas apguvi, īpaši svarīga ir piemērotāko vārdu izvēle. Mācību sākumposmā ieteicams izvēlēties pirmsskolas vecuma bērnam vieglāk iegaumējamu vārdu cilvēka, sadzīves priekšmeta, vides objekta u. tml. nosaukšanai, ja svešvalodā lieto vairākus sinonīmus. Tas varētu būt vienkāršākais, plašāk lietotais, stilistiski neitrālākais, vieglāk izrunājamaiss vai universālākais – izvēles kritēriju daudz, tie var būt subjektīvi, atkarīgi no runas situācijas. Piem., vienu un to pašu sadzīves priekšmetu, ko latviešu valodā sauc par *grozu* vai *groziņu*, lietuviešu valodā var saukt gan *krepšys* un *krepšelis*, gan *pintinė* – *pintinėlė*. Pirmā atbilde sastopama mācību līdzeklī (22), otrās šajā izdevumā nav, taču kādā citā avotā tā var būt, jo ir lietuviešu valodā; vārdus *taurenis* (*tauriņš*), *taurenītis* lietuviski var tulkot gan *drugys*, *drugelis* (14), gan *plaštakė* u. tml. Neraugoties uz to, ka ne visi leksiskie sinonīmi mācību līdzeklī atspoguļoti, pedagogiem labi jāpārzina leksikas dažādība, lai nepārslogotu bērnus ar nevajadzīgu informāciju. Piem., lietuviešu valodas vārdam *berniukas* kā stilistiski neitrālākā atbilde izvēlēts vārds *zēns*, kaut gan latviešu sarunvalodā plaši lieto vārdus *puika*, arī *puisītis*, *puisēns* u. tml. Šie vārdi ir iekļauti arī latviešu valodas sinonīmu vārdnīcā (Rauhvargers 2002, 464–465). Domājams, ka šis ikdienas saziņā plaši izplatītais vārds būtu jāiemāca, lai komunikācija ārpus nodarbībām būtu veiksmīga. Daži aplūkoti leksēmu (ne)atbilstības gadījumi rāda, ka pedagogiem gan analizējamais, gan citi mācību līdzekļi jāizmanto radoši un kritiski, jo arī tajos ne vienmēr izdevies izvairīties no pārmērīgas izteiksmes dažādības.

Citu aktuālu otrās baltu valodas mācīšanas jautājumu ilustrē vēl viens piemērs no pētījuma avota. Bērniem piedāvāts iemācīties skaitāmpantu, kurā lietuviešu un latviešu tekstā lietoti atšķirīgi darināti sinonīmi [tālāk retinājums mans – R. K.]:

- (19) *Viens*¹¹, *du*, *trys* / *Višta ir gaidys*, / *Aš vištėlė*, / *Tu gaidžiukas*, / *Viens*, *du*, *trys* //
Viens, divi, trīs / *Vista un gailis*, / *Es vīstiņa*, / *Tu gailītis*, / *Viens, divi, trīs* (27).

Latviešu valodas vārdiem *gailis*, *gailītis* lietuviešu valodā atbilst vārdi *gaidys*, *gaidžiukas* (27), *gaidelis* (29), savukārt *vista*, *vistiņa* – *višta* (29; 31), *vištytė* (31), *vištelė* (27). Tieši deminutīvus ar piedēkli *-el-* lietuviešu valodā lieto biežāk. Salīdzinājumam var minēt bērnu dziesmiņu *Du gaideliai*, kurā ir

¹¹ Lietuviešu valodas forma ir *vienas*, taču skaitāmpantā ērtāka šķitusi forma ar reducētu galotni; tādas raksturīgas arī Ziemeļlietuvā runātajām izloksnēm.

tie paši deminutīvi (šo dziesmu latviski ir atdzejojis Ziedonis Purvs un nosaucis *Divi gaiļi*):

- (20) *Du g a i d e l i a i, du g a i d e l i a i baltus žirņus kūlē,
Dvi v i š t e l ē s, dvi v i š t e l ē s ī malūnq vežē. //*
*Divi gaiļi, divi gaiļi baltus zirņus kūla,
Divas vistas, divas vistas zirņus mājās veda* (45)
(sal. burtiski *Div' gaiļiši, div' gaiļiši baltus zirņus kūla / Div' vistiņas, div' vistiņas uz dzirnavām veda*).

Nav šaubu, ka reizēm valodisko izteiksmi ietekmē dzejoļa (dziesmas, rotaļas) teksta ritms¹², taču arī citos gadījumos nākas izvēlēties piemērotāko ekvivalentu no vienas vai otras valodas vārdu virknes. Parasti izvēle notiek starp diviem ekvivalentiem, no kuriem viens ir neitrāls vārds, otrs var būt stilistiski iekrāsots, bieži vien deminutīvs. Taču šajā piemērā redzams, ka latviskā dzejoļa versijā nav saglabāts neviens deminutīvs.

Tā kā gan lietuviešu, gan latviešu valodai piemīt lielas deminutīvu darināšanas potences, tie bieži sastopami bērniem adresētos tekstos. „Deminutīvformu lietojums ir izplatīts arī pirmsskolas pedagogu runā un ir viens no pozitīvās saskarsmes nosacījumiem, tomēr ir ieteicams pedagoģiskajā procesā lietot abas vārdu formas, bagātinot bērna vārdformu krājumu, kā arī nepārspīlējot pamazinājuma izteiksmi mazā bērna pasaulīnā [...]” (Markus, Zīriņa 2016, 205). Par to, ka „deminutīvs ir nozīmīgs bērna emocionālās pieredzes veidošanas komponents” (Vulāne 2007, 80), iespējams pārliecināties, analizējot projekta materiālus. „Ikdiēnā lielākoties tiek izmantoti personvārda, radniecības terminu deminutīvi, piem., *Liene, Lienīte, Lieņuks, Lieņucītis, Valdiņš, Vilitis, meitiņa, meitucītis, meituks, dēliņš, dēluks, dēlucītis, māmiņa, mammucis, tētuks, omīte, opītis, brālītis, brāļuks, māsiņa, māšuks, māšele* u. tml. [...]” (Vulāne 2007, 82). Līdzīga pamazinājuma un/vai mīlinājuma atvasinājumu dažādība raksturīga arī lietuviešu valodai (plašāk sk. Macienė 2002; 2005). Latviešu valodai raksturīgo radniecības terminu *māte* un *tēvs* deminutīvu dažādību ir analizējusi Velta Rūķe-Draviņa, uzsverot arī līdzību ar lietuviešu valodas iespējām (Rūķe-Draviņa 2017, 70). „Deminutīvs izsaka arī tuvākas, maiguma pilnas attiecības, kas bieži vien izpaužas vārdu *tēvs/māte, brālis, māsa* lietojumā, kur deminutīvs var būt izmantots gan ritma labad [runa ir par latviešu tautasdziesmām, taču teiktais var tikt attiecināts arī uz citiem tekstiem – R. K.], gan ar nolūku akcentēt tuvinieku nozīmīgumu cilvēka dzīvē [...]” (Vulāne 2007, 88).

¹² Līdzīgi kā tautasdziesmās, arī citētā dzejoļa burtiskajā atdzejojumā labāk iederas bezgalotnes forma *div'*.

Raugoties no dzimtās valodas viedokļa, potenciāli lietojamo vārdu, tostarp arī deminutīvu, ir daudz vairāk, tāpēc pedagogam, izmantojot mācību līdzekļus vai runājot, jācenšas nepārspīlēt, izvēloties apgūstamās valodas vārdus. Salīdzinājumam gribētos pieminēt dažus abu valodu sinonīmu vārdnīcu datus, neiedziļinoties nozīmju vai lietojuma niansēs: latviešu valodas sinonīmu vārdnīcā fiksēti 20 vārda *māte* sinonīmi (Rauhvargers 2002, 217), lietuviešu valodā – 18 vārda *motina* sinonīmi (Lyberis 2002, 264), latviešu valodā 9 vārda *tēvs* sinonīmi (Rauhvargers 2002, 425), lietuviešu valodā 10 vārda *tēvas* sinonīmi (Lyberis 2002, 422) u. tml. Jādomā, ka, mācot otro baltu valodu, sākumā pilnīgi pietiktu ar dažām leksēmām (svarīgi būtu tās konsekvēnti atkārtot) katrā no valodām, lai nosauktu tuvākos ģimenes locekļus u. c. personas, priekšmetus, parādības. Turklāt ieteicams veidot vienotu sistēmu, piem., ģimenes locekļu nosaukšanai izmantot vārdus *māte*, *mamma*, *māmiņa* – *motina*, *mama*, *mamytė*, *tēvs*, *tētis* – *tēvas*, *tėtis*, *meita*, *meitiņa* – *dukra*, *dukrelė*, *dukrytė*, *dēls*, *dēliņš* – *sūnus*, *sūnelis* u. tml.

3. Personvārdu salīdzinājums

Pirmsskolas vecumā aktuāls varētu būt personvārdu¹³ salīdzinājums, jo iepazīstoties bērni vispirms uzzina cits cita vārdu. Arī par pētījuma avotu izvēlētais mācību līdzeklis sākas ar iepazīšanos. Satiekas meitene un zēns, kurus sauc tāpat kā bērnudārzu, kuru katrs no viņiem pārstāv:

(21) *Mano vardas M a r p u k y t ē ir aš gyvenu Latvijoje. / Mans vārds M ā r p u ķ ī t e un es dzīvoju Latvijā. (4)*

(22) *Aš esu A ž u o l i u k a s. Gyvenu Lietuvoje. / Es esmu Ā ž o ļ u k s. Dzīvoju Lietuvā. (4)*

Uzdevumu grāmatiņā pārdomāti un radoši sniegtā informācija var radīt grūtības, ja otrās valodas lietotājam jāpaskaidro nosaukumu nozīme. *Ažuoliukas*, kas varētu būt reālas personas vārda deminutīvs (*Ažuolas* ir pasakas *Egle žalkšu karaliene* (liet. *Eglė žalčių karalienė*) varones Egles vecākā dēla vārds; lietuviešiem ozols ir stipruma simbols (Kuzavinis, Savukynas 1994, 88), latviskojams kā *Āžuļuks* (sal. *Ažuolas* – *Āžols*), kaut gan kā sugasvārda (domājams, ka tieši tas ir nosaukuma pamatā) nozīme ir *ozoliņš*. Savukārt *Mārpukīte* ir puķe, ko lietuvieši sauc *saulutė* resp. *saulite*, nosaukums. Taču mācību līdzeklī personas identificē latviskoti/lietuviskoti avotvalodas vārdi.

Interesi bērniem var izraisīt Lietuvā un Latvijā iegūto draugu un draudzeņu vārdi. Lai izvairītos no nepatīkamas situācijas vai pat izsmiekla,

¹³ Sal. *priekšvārds* '[c]ilvēka vārds, ko jaundzimušajam dod pēc dzimšanas un ko ieraksta dzimšanas pamatdokumentā ..' (Skujiņa et. al. 2007, 311).

audzinātājiem (pedagogiem) jau iepriekš jāparedz, ka daži no tiem var būt neparasti. Piem., latviešu zēna vārds *Ģirts* pēc savas formas ir tuvs lietuviešu valodas īpašības vārdam *girtas* ‘piedzēries’ (tieši tā šis vārds gramatiski pareizi atveidojams lietuviski), bet lietuvieša vārds *Aidas* (latviskotais veidols *Aids*), savukārt vārda *Kastytis* latviskotais veidols *Kastītis* asociējas ar sieviešu dzimtes deminutīvu *kastīte* resp. maza kaste. Dažos gadījumos ir iespēja izvēlēties neit-rālākas formas ar galotni *-is* – *Girtis*, *Aidis* (plašāk par lietuviešu un latviešu personvārdu atveidi otrā baltu valodā sk. Kvašīte 2011). Ne viens vien meiteņu un zēnu vārds iekļauts uzdevumu grāmatiņā: piedāvāts tos sagrupēt resp. „salikt groziņos” (sal. „Grozīnā, pie kura ir Āžolūka cepurīte, ar bultām savēlc lietuviešu vārdus, bet groziņā, pie kura zied puķīte, ar bultām savēlc latviešu vārdus..”; sk. 2. att.) pēc piederības latviešiem vai lietuviešiem.

LAIMA				LAURIS
ELITA				KAROLINA
AUDRA				ROKAS
AGITA				DAIVA
SANTA				DIANA
EGIDIJUS				RENATAS
RASA				MARKUSS
GUNDARS				LITA
KITIJA	RALFS	BENEDIKTAS	AGNĒ	ULDIS
SARMĪTE	GUNTA	ERIKAS	ANGELĒ	INDRA
INGA	VILMA	LIUDAS	KRISTINA	IEVA
PATRICIJA	LAURA	LINA	ALEKSANDRA	BEĀTE
VIVITA	MĀRIS	REGINA	ODETA	JURIJS
ALVITA	KATRĪNA	UGNĒ	JĀNIS	NEDAS
DACE	BEATA	IRMA	JONAS	AISTĒ
	JUSTAS	MATAS	REGĪNA	MARIJA

2. attēls. Mācību līdzekli iekļautais personvārdu uzdevums (21).

Starp tiem ir gan citvalodu cilmes vārdi, kurus abās baltu valodās lieto mazliet atšķirīgi noformētus (*Regīna/Regina*, *Beāte/Beata*, *Kristīne/Kristina*, *Ēriks/Erikas*, *Jānis/Jonas*), gan pašcilmes vārdi, piem., *Lina*, *Ugnē*; daži no tiem, parasti meiteņu, var būt abu valodu vārdi, jo ir ar galotni *-a* – *Rasa*, *Ieva*, *Laima*, *Indra*, *Inga*, *Vilma*, *Laura*, *Marija*, *Irma* – turklāt tajos nav diakritisko zīmju, kuras ļautu diferencēt valodas (noskaidrot vārdu cilmi var latviešu un lietuviešu personvārdu vārdnīcās Siliņš 1990 un Kuzavinis, Savukynas 1994). Šī uzdevuma mērķis ir ne vien iepazīstināt ar citas tautas personvārdiem, bet

arī pievērst uzmanību uzsvāra atšķirībām, piem., *Rasa, Marija*, kuri šķiet tik līdzīgi, lietuviešu valodā tiek uzsvērtā pēdējā zilbe.

4. Rotaļnodarbības un citas darbības valodas mācīšanā

Dažādas neatbilstības un variēšana var apgrūtināt valodas apguvi, kā arī radīt nesaprašanos starp latvieti un lietuvieti, jo pasaules izziņa notiek ar savas valodas starpniecību, resp., palīdz jau zināmais. Ar laiku tieksme salīdzināt kļūst arvien stiprāka, tāpēc valodas mācīšanai agrīnā vecumā ir savas priekšrocības: bērns rotaļādamies viegli apgūst jaunas zināšanas. Pirmsskolas vecumā, apgūstot valodu, īpaši piemērota ir rotaļnodarbība – „[m]ācību organizācijas forma darbā ar pirmsskolas un jaunākā skolas vecuma bērniem, lai atbilstīgi viņu vecuma īpatnībām veicinātu brīvu, nepiespiestu fizisko, kognitīvo, sociāli emocionālo un radošo attīstību. Valodas mācību procesā rotaļnodarbībā kā metodiskie paņēmieni tiek izmantoti rotaļas un spēles” (Skujiņa et al. 2011, 74). Mācību līdzeklī iekļautas dziesmas, rotaļas u. tml. nodarbības – galvenokārt tādas, kam ir analogi dzimtajā kultūrā. Tādējādi bērns tās vieglāk apgūs svešvalodā. Piem., tiek piedāvāta muzikālā rotaļa – lietuviešu tautsdziesma *Doi vištytės baltos* (tā gan Laimoņa Kamaras atdzejojumā latviešu valodā kļuvusi par *Divi cāļi balti* (30–31), kaut gan atbilstoši avotvalodai būtu *Divas vištiņas baltas*).

Padomāts arī par nepieciešamību sniegt bērniem pamatinformāciju par kaimiņu valsti – iepazīstināt ar valsts atribūtiķu, tās valūtu (vienlaicīgi bērns mācās skaitīt abās valodās) (darbības vārds *skaitīt* ļoti līdzīgs lietuviešu valodas vārdam *skaityti*, kas nozīmē ‘lasīt’; plašāk par to sk. sadaļā 2.1.) u. tml. Projekta otrajā grāmatīņā (Krūminienē, Motviekaitē 2010b) ir dažādu praktisko darbu – izkrāsošanai, izgriešanai paredzētu attēlu, rokdarbu u. c. – paraugi, ko pedagogi var izmantot, mācot valodu. Attēlu izmantošana valodas mācīšanā ir vēl viens no veidiem, kas rosina radošumu. „[...] agrīnajā vecumā nepieciešams daudz vairāk gādāt ne tikai par bērna fizisko un emocionālo, bet arī par intelektuālo attīstību. Bērni ir spējīgi uzņemt daudz vairāk informācijas, nekā mēs tiem sniedzam. Turklāt agrīnā vecumā uzņemtā informācija dzīves laikā nezūd. Tādēļ atteiksimies no mītiem par bilingvisma kaitīgo ietekmi un mācīsim bērniem valodas – jo ātrāk, jo labāk, jo vairāk, jo labāk” (Druvieta 2000).

Svarīga nozīme, mācoties otro baltu valodu, ir arī citiem faktoriem, piem., iespējai šajā valodā sazināties. Pirmsskolas vecuma bērniem vispievilcīgākā varētu šķist sazināšanās un satikšanās ar vienaudžiem, kuru dzimtā valoda ir tā, ko mācās viņi. Valodas apguvi sekmē arī teritoriju, kur runā mācību valodā, apmeklēšana, kur iespējams dzirdēt to dabiskā vidē. Šādas priekšrocības dod projekts, jo sagatavošanās valodas apguvei saistīta arī ar piedalīšanos kopīgās nodarbībās, apmaiņa ar delegācijām un kopīgu pasākumu, ieskaitot dažādu

kopīgu nometņu partnervalstīs, rīkošana. Žeimeles un Rundāles bērnudārzu sadarbība apliecināja, ka projektā labprāt iesaistās arī vecāki, bet ir svarīgi ļaut bērniem radoši izpausties, piedalīties vietējās kopienas dzīvē. Visas projektā paredzētās darbības rosinās vēlēšanos mācīties otro baltu valodu un veiksmīgi to īstenot¹⁴.

Secinājumi

Viens no projektā iesaistīto Lietuvas un Latvijas bērnudārzu sadarbības mērķiem – apgūt otro baltu valodu. Lai šo mērķi sasniegtu, lietuviešu audzinātājas sagatavoja bērniem piemērotu mācību līdzekli, kas tika pārtulkots latviešu valodā, un sarīkoja semināru bērnudārza personālam par agrīno valodas mācīšanu, orientējoties uz pierobežas specifiku.

Analizējot ikdienas saziņā aktuālo un valodas apguves sākumposmā apgūstamo pamatleksiku, konstatēts, ka semantiskās atšķirības pastāv starp dažādu latviešu un lietuviešu valodas vārdšķiru vārdiem, taču īpaši daudz – starp lietvārdiem un īpašības vārdiem. Pētījums apliecināja, ka svarīgi ir izvēlēties pirmsskolas vecuma bērnam vieglāk iegaumējamu vārdu cilvēka, sadzīves priekšmeta, vides objekta u. tml. nosaukšanai, ja svešvalodā lieto vairākus sinonīmus, kā arī nepārspīlēt, darīnot un lietojot deminutīvus. Deminutīvu dažādība un bagātība ir raksturīga abām baltu valodām, bet, mācot otro valodu, sākumā pilnīgi pietiktu ar dažām leksēmām (vēlams būtu tās konsekventi atkārtot) katrā no valodām, turklāt nepieciešams veidot vienotu leksiski semantisko sistēmu. Iepazīstinot ar citas tautas personvārdiem, uzmanība jāpievērš to formu atšķirībām.

Agrīnā otrās baltu valodas mācīšana dos pozitīvus rezultātus, ja notiks kompleksi – iesaistot vecākus un sabiedrību, rīkojot kopīgas nometnes u. tml. Viens no piemērotākajiem veidiem, kā rosināt pirmsskolas vecuma bērnu radošumu, ir rotaļnodarbības, kuru piemērus var atrast arī analizētajos avotos. Lai attīstītu komunikatīvās spējas, īpaši lietderīga ir Lietuvas un Latvijas bērnudārzu audzinātāju un tā paša vecuma bērnu sazināšanās, apmaiņas braucieni, kopīgas abu tautību bērnu nometnes un mācīšanās. Pedagogiem nepieciešami arī piemēroti mācību līdzekļi, no kuriem smelties ierosmes otrās baltu valodas mācīšanai, taču gan projekta ietvaros sagatavotais mācību līdzeklis, gan citi mācību līdzekļi jāizmanto radoši, kritiski jāvērtē tajos iekļautais materiāls.

¹⁴ Sazinoties ar projekta koordinatori no Žeimeles Laimu Karpavičūti (*Laima Karpavičiūtē*), izdevās uzzināt, ka, pateicoties projektam, viņiem tagad ir radies daudz vairāk draugu Latvijā un ir iespējas turpināt valodas mācīšanu gan sava bērnudārza bērniem, gan izplatīt savu pieredzi citām mācību iestādēm. To šī pirmsskolas mācību iestāde dara, izmantodama darbā arī rakstā aplūkotos mācību līdzekļus.

Avoti un literatūra

1. Balkevičs, Jons et al. 1995. *Lietuviešu–latviešu vārdnīca*. Rīga: Zinātne.
2. Butkienė, Violeta. 1998. *Latvių kalbos leksikos minimumas*. Kaunas: Aesti.
3. Butkienė, Violeta, Vaisvalavičienė, Kristina (sast.). B. g. *Baltų kalbų pradžiamokslis. Baltu valodu ābece*. Kaunas: MMVI.
4. Butkus, Alvydas. 1995. *Latviai*. Kaunas: Aesti.
5. Butkus, Alvydas (red.). 2003. *Latvių–lietuvių kalbų žodynas*. Kaunas: Aesti.
6. Butkus, Alvydas. 1990. *Mūsų broliai latviai*. Vilnius: Mokslo.
7. Ceplītis, Laimdota, Stengrevica, Melita (red.). 1972–1996. *Latviešu literārās valodas vārdnīca*. Rīga: Zinātne.
8. Dabašinskienė, Ineta, Garuckaitė, Raminta. 2009. Ankstyvasis užsienio kalbos mokymas – neatsakyti klausimai. *Kalbos kultūra* 82, 294–307.
9. Druviete, Ina. 2000. Bilingvālā izglītība – bērnu spējām un intelektam. *Skolotājs*. 5, 65–67.
10. Koskienė, Nijolė. *Kai tarp dviejų vaikų darželių – latvių ir lietuvių – vos 12 kilometrų*. Komentarai *Svetima kalba – lyg žaidimas*. [prieiga per internetą www.ikimokyklinis.lt 2012 11 27]
11. Krūminienė, Liuda, Motviekaitė, Elita. 2010a. *Pažink save ir savo draugus*. Pratybų knygelė. *Iepazįsti sevi un savus draugus*. Uzdevumu grāmatiņa. Šiauliai: S. Tumėno leidykla „Šiaurės Lietuva”.
12. Krūminienė, Liuda, Motviekaitė, Elita. 2010b. *Pažink save ir savo draugus*. Pratybų knygelės priedai. *Iepazįsti sevi un savus draugus*. Uzdevumu grāmatiņas pielikumi. Šiauliai: S. Tumėno leidykla „Šiaurės Lietuva”.
13. Kuzavinis, Kazys, Savukynas, Bronys. 1994. *Lietuvių vardų kilmės žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
14. Kvašite, Regina. 2011. Lietuvių un latviešu personvārdu atveides gramatiskie aspekti. *Valoda – 2011. Valoda dažādu kultūru kontekstā*. Zinātnisko rakstu krājums XXI. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds „Saule”, 124–134.
15. Kvashite, Regina. 2011. Obuchenie nerodnomu jazyku: iz opyta litovskolatyshskogo prigranich'ja. Materialy mezhdunarodnoj nauchnoj konferencii Dvujazychnoe obrazovanie: teorija i praktika. (26–28 aprēļa 2011 g. Hel'sinki, Finlāndija). Kopoteva, V. M., Protasova, E. Ju. (red.). Hel'sinki: Hel'sinskij universitet; Sankt-Peterburg: Zlatoust, 118–119.
16. Lyberis, Antanas. 2002. *Sinonimų žodynas*. Antrasis pataisytas leidimas. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
17. Macienė, Jurgita. 2005. *Deminutyvų stilistika*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
18. Macienė, Jurgita. 2002. Lietuvių vardų deminutyvai: daryba ir vartojimas. *Vārds un tā pētīšanas aspekti* 6. Liepāja: LPA, 132–141.
19. Markus, Dace, Zīriņa, Tija. 2016. Bērnu komunikācijas prasme. *Bērnu valoda Latvijā 21. gadsimtā* II. Rīga: RaKa, 199–210.
20. Ramonienė, Meilutė et al. 2012. *Lingvodidaktikos terminų žodynas*. Vilnius: Vilniaus universitetas.

21. Rauhvargers, Eižens (red.). 2002. *Latviešu valodas sinonīmu vārdnīca*. 3. papild. un pārstr. izd. Rīga: Avots.
22. Rūķe-Draviņa, Velta. 2017. 'Mama' and 'Papa' in child language. *Darbu izlase*. Rīga: Latviešu valodas institūts, 68–77.
23. Siliņš, Klāvs. 1990. *Latviešu personvārdu vārdnīca*. Rīga: Zinātne.
24. Skujiņa, Valentīna et al. 2007. *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.
25. Skujiņa, Valentīna et al. 2011. *Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, Latviešu valodas institūts.
26. Skujiņa, Valentīna et al. 2000. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC.
27. Šalme, Arvils. 2011. *Latviešu valodas kā svešvalodas apguves pamatjautājumi*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra.
28. Trumpa, Anta. 2010. *Adjektīvu semantiskā diferenciācija latviešu un lietuviešu valodā*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.
29. Vaisvalavičienė, Kristina (sast.). B. g. *Baltų kalbų pradžiamokslis. Baltų valodų ābece*. Kaunas: MMVI.
30. Vanagas, Aleksandras. 1996. *Lietuvos miestų vardai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
31. Vulāne, Anna. 2007. Deminutīvs bērna emocionālajā pieredzē. *Vecuma grupu valodas īpatnības Latvijā: lingvistiskais, sociālais un kultūras aspekts. Bērnība*. Rīga: SIA Izglītības soli, 79–92.

Summary

The teaching neighbouring, i.e. Lithuanian and Latvian, languages as foreign languages on the territories of Latvia and Lithuania is the topic of this paper. The need to know (learn) the Latvian language for Lithuanians and the Lithuanian language for Latvians is recognised, especially at the non-official level; however, a possibility to implement it is limited by various reasons. This issue is dealt with when there is a need to underline existing or potentially possible collaboration of both countries. Usually, the conclusion is unambiguous: the present situation is unsatisfactory, but in order to improve it neither means nor possibilities are allocated. Worked out and being implemented projects of various regional institutions can help improve the situation. One of the ideas has been substantiated as a project „Creating of Cooperation System between Preschool Educational Institution on Lithuania-Latvia Border”. It is important to discuss possibilities for teaching a foreign language – the second Baltic language – to pre-school age children at the crossborder region of Lithuania and Latvia. The crossborder collaboration project carried out by pre-school education institutions in Žeimelis (Lithuania) and Rundāle (Latvia) is dealt with; also, teaching aid materials prepared and published in the framework of this project are introduced. The research has been conducted by applying the descriptive and comparative methods.

Broad dissemination and practical application of Baltic languages teaching can be facilitated by the coursebooks prepared and published in the framework of the project.

Thanks to educators of a particular Lithuanian kindergarten, educators of kindergartens of the crossborder region will be able to use an original bilingual coursebook „Pažink save ir savo draugus. Iepazīsti sevi un savus draugus” [Get to Know Yourself and Your Friends] and its supplement in teaching Lithuanian and Latvian. This publication may be successfully used in schools of the crossborder region (and not only) where the Lithuanian and Latvian languages are being taught too.

Cognition of the Lithuanian and Latvian languages obliges us to pay special attention to the selection of linguistic material. It is related both to pre-school age children (in the present project) and any age learners of a foreign language. Here, both semantic differences of particular words and selection of the most suitable word out of several synonyms etc. are of high importance.

Various activities are dedicated to promotion of collaboration of pre-school education institutions in the crossborder regions of Latvia and Lithuania. The teaching of the second Baltic language is highly important when aiming at children's development. Moreover, the socialising of kindergarten educators and pupils, their exchange visits and joint learning are helpful in development of communicative skills and foreign language acquisition.